

5. *Ничипоренко С.В.* Фінансово-правові основи розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні/ Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2012_1/files/EC112_06.pdf

6. *Moon J.* Government as a Driver of Corporate Social Responsibility/ Research Paper Series, International Centre for Corporate Social Responsibility. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

www.citeseerx.ist.psu.edu

7. *Steurer R.* The Role of Governments in Corporate Social Responsibility: Characterising Public Policies on CSR in Europe/ Discussion Paper 2, 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

www.wiso.boku.ac.at/papers.html

8. *Bichta C.* Corporate social responsibility: a role in government policy and regulation. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

www.bath.ac.uk/management/cris/pubpdf/Research_Reports/16_Bichta.pdf

Статтю подано до редакції 26.04.13 р.

УДК 330.341.1

*Ю. А. Шевчук, аспірант,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ЯК ВНУТРІШНІЙ СТАН І ФОРМА ФУНКЦІОНУВАННЯ «НОВОЇ ЕКОНОМІКИ»

АНОТАЦІЯ. Інноваційний розвиток розглядається як базовий механізм функціонування «нової економіки», а підприємець-новатор, як головний суб'єкт господарювання. У статті проаналізовано витoki, сучасний стан і ключові характеристики «нової економіки» в контексті інноваційного розвитку ринкової господарства. Автором окреслено основні проблеми, що перешкоджають інноваційній моделі «нової економіки» в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: «нова економіка», інтелектуалізація, інноваційний розвиток, інформаціональність, інновація, інституції, інноваційний попит, інноваційність, технологічний уклад, інноваційна рента.

АННОТАЦИЯ. Инновационное развитие рассматривается как базовый механизм функционирования «новой экономики», а предприниматель-новатор, как главный субъект хозяйственной деяте-

льності. В статті аналізуються истоки, современное состояние и ключевые характеристики «новой экономики» в контексте инновационного развития рыночного хозяйства. Автором очерчено основные проблемы, что препятствуют инновационной модели «новой экономики» в Украине.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: «новая экономика», интеллектуализация, инновационное развитие, информациональность, инновация, институции, инновационный спрос, инновационность, технологический уклад, инновационная рента.

ANNOTATION. Innovative development is seen as a basic mechanism of functioning of the «new economy», and innovative entrepreneur is seen as the main subject of an economic activity. The article examines the origins, current status and key features of the «new economy» in the context of innovative development of the market economy. The author reviews the key issues that hinder an innovative model of the «new economy» in Ukraine.

KEY WORDS: «new economy», intellectualization, innovative development, informationality, innovation, institutions, innovation demand, innovativeness, tenor of technology, innovation rent.

Постановка проблеми. В другій половині ХХ ст. відбулися якісні зміни в розвитку продуктивних сил суспільства та виробничих відносинах, що стало результатом системно-синергетичного взаємозв'язку переваг у нових технологіях, бізнесі та економічній політиці в розвинених країнах світу. Поняття «нової економіки» виникло в 70—80-х роках минулого століття як категоріальне оформлення даних процесів. «Нова економіка» на практиці це зростання продуктивності праці, доходів, низьке безробіття і помірна інфляція. Тому необхідний розгляд інноваційного розвитку, як внутрішньо притаманного стану та функціональної форми нового типу економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання залежності інноваційного розвитку та «нової економіки» розпочались в 70-ті роки ХХ століття, першопрохідцями стали західні економісти Б. Лундвалл, М. Кастельс, К. Фрімен. Пізніше до аналізу вимірів «нової економіки» активно почали підключатись і вітчизняні, і російські вчені: А. Гальчинський, В. Геєць, Ю. Бажал, Г. Андрощук, А. Гапоненко, І. Лукінов, Л. Федулова, В. Мунтіян, М. Ігнацька, І. Стрілець, Д. Львов, С. Глазьев, Н. Іванова, та ін. Безальтернативність інноваційного розвитку не викликає сумнівів у наукового товариства, як єдино перспективного

та результативного шляху задоволення суспільних потреб за сучасного стану продуктивних сил. Меншу увагу науковці приділяють аналізу вмісту інноваційної складової у «новій економіці».

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування інноваційних стратегій розвитку країн і регіонів припадає на період «холодної війни», коли в авангарді інноваційного розвитку стали військова та аерокосмічна промисловість. Формально, стартом інноваційної економіки стало послання президента Р. Ніксона до Конгресу США від 1972 року, присвяченого НДДКР. У 70-ті роки подібні політичні процеси мали місце зокрема у Франції та Німеччині. Інноваційний тип розвитку в країнах Заходу був викликаний зростанням конкурентної боротьби в обробній промисловості, бо рентабельність видобувних галузей економіки почала падати, а ціни на енергоносії рости.

«Нова економіка» безпосередньо пов'язана з інноваціями, вони складають її серцевину, глибинну сутність. Цілком логічною виглядає стала характеристика останньої як потоку інновацій. Історично поява терміну «нова економіка» пов'язана із розвитком електронних інформаційних технологій, небувалим зростанням біржових індикаторів і поширенням бізнесу в Інтернеті. А сучасними сферами функціонування «нової економіки» стають освіта, наука, інтелектуальні послуги та інформаційні технології. Новий тип економіки формується на базі процесу інтелектуалізації виробництва, що полягає, по-перше, в зростанні прошарку інтелігенції, а по-друге, в зростанні частки творчої праці в складі доданої вартості. Згідно з твердженням К. Маркса, «Розвиток основного капіталу є показником того, наскільки загальне суспільне знання перетворюється в безпосередню продуктивну силу, і звідси — показником того, наскільки умови самого суспільного життєвого процесу підпорядковані контролю загального інтелекту і перетворені відповідно до нього» [6, с. 215].

На початку XXI століття «нова економіка» почала асоціюватися з п'ятим технологічним укладом, основою чого є: електроніка, комп'ютерні, космічні та біотехнології, новітні джерела енергії, телекомунікації. За підрахунками Роберта Солоу в статті «Інвестиції і технічний прогрес», близько 7/8 росту американської економіки за період з 1909 по 1949 роки було досягнуто за рахунок капіталовкладень в основний капітал.

Л.І. Федулова визначає інноваційний тип розвитку економіки в цілому як зростання її показників, забезпечених за рахунок реалізації

лізації інноваційних проєктів і впровадження нововведень [8, с. 35]. Більш прагматичне уявлення про інноваційний розвиток виходить з трактування цього поняття, як розміру випуску наукомісткої продукції, використання прогресивних технологій, запровадження нових управлінських рішень. Тезою є зростання реального ВВП переважно завдяки виробництву високотехнологічних товарів та послуг.

Проте рух господарської системи здійснюється і ззовні, отже розвиток пов'язаний зі зміною самого середовища і є адекватною реакцією на його зміни. Згідно до концепції Й. Шумпетера розвиток — це зміна траєкторії, по котрій відбувається кругообіг, на відміну від самого кругообігу, це зміщення стану рівноваги на відміну від руху в напрямку стану рівноваги, однак не будь-яке таке зміщення, а тільки, по-перше, що стихійно виникає в економіці, по-друге, дискретне, адже інші зміни й так зрозумілі та не створюють особливих проблем [9, с. 122]. З цього робимо висновок, що господарський розвиток може відбуватися тільки там, де має місце активність і творчий характер господарської діяльності.

На складності трактування інноваційного розвитку позначається ще й той факт, що відносно поняття «інновація» не існує єдиної теорії, чи універсальних визначень основних категорій. Й. Шумпетер у роботі «Теорія економічного розвитку» в 1912 р. вперше запропонував поняття новатор і визначив нововведення (інновацію), як прояв двох світів: світу техніки та світу бізнесу.

Наступний розвиток дослідження цього поняття сформував два базових підходи до його трактування: об'єктний, у рамках якого інновація розуміється як кінцевий результат, і процесний, який трактує інновацію як процес реалізації ідеї та її перетворення в готовий результат. Проте розуміння інновації не обмежується тільки цими двома полюсами: інновація може розумітися ще і як система, і як зміна.

Обраний шлях і тривалість перетворення будь-якої національної економіки в «нову економіку» залежить від інноваційного потенціалу країни. Під останнім будемо мати на увазі мережу науково-дослідних організацій і відповідно кількість наукових кадрів і висококваліфікованої робочої сили; рівень інноваційної активності підприємств, а передусім підприємств галузей пануючого технологічного укладу та укладу що зароджується; обсяги та відповідний арсенал важелів фінансування інноваційної діяльності. На нашу думку, інноваційний розвиток економіки передбачає

існування перш за все таких умов: інтелектуального потенціалу; інноваційного попиту та інституціональної складової.

Наука і освіта утворюють систему, що складається з процесу продукування знань та їх проєкції на практичну діяльність, тому занепад науки та освіти не можна допустити ні за яких умов. Сучасне українське суспільство не вважає за престижні професії викладачів чи науковців, навіть почала панувати думка «хто не може нічого зробити, той йде викладати», коментувати чи навіть критикувати позицію тієї частки українського суспільства, що так вважає — не варто. Кращим запереченням є існуючий попит на кваліфікованих наукових кадрів з якісною освітою, що стабільно тримається на високому рівні.

Дослідження українських економістів вказують на вагому частку іноземних інвестицій у структурі фінансування вітчизняної науки, що в окремих напрямках перевищує 30 %. Проте частка іноземного інвестора в інноваційній діяльності на території України складає 5 % [1, с. 38]. Тобто, вітчизняний інтелектуальний потенціал сьогодні працює на закордонного підприємця. Проблемою є і те, що багато іноземних компаній ведуть просто таки «полювання» на науковців, пропонують кращі умови закордоном та оплачують трансфер.

В умовах «нової економіки» не мале значення має баланс між високим рівнем суспільного замовлення на інноваційні продукти і платоспроможністю споживачів з одного боку, та пропозицією відповідних продуктів з іншого.

Платоспроможний попит на інновації формує в переважній більшості той прошарок суспільства, який прийнято називати «середнім класом», що мають доходи достатні для задоволення не лише потреб першого порядку (фізіологічні), але й потреб вищого рангу. Наприклад, кастомізація інноваційних продуктів дає можливість споживачу отримати унікальний товар чи послугу достатньо високої якості та одночасно задовольнити ще й потребу в самоідентифікації чи надати певної статусності персоні споживача. Таким чином, задоволення попиту споживачів саме середнього класу в найбільшій мірі визначає структуру ринку інноваційних продуктів. Згідно з результатами опитування, яке було проведене Українським центром економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова в 2011 році, 44 % українців зарахували себе до середнього класу, до вищого класу себе віднесли 0,5 %, до нижчого 48 % [2]. І загалом, якщо взяти результати цьо-

го дослідження, то в динаміці частка населення, що себе відносить до середнього класу, стає меншою з кожним роком. У країнах з розвинутою економікою частка середнього класу перевищує 60 % за міжнародними стандартами оцінки структури доходів населення, об'єктивно в Україні частка середнього класу не перевищує 10 %.

Вартість інноваційних продуктів включає в себе «інноваційну ренту», як плату за монопольне право користування унікальними властивостями продукту. Розрив між ціною та споживчою вартістю інноваційного продукту грає на підприємців, «творчі рішення» приносять їм високі прибутки, а самі ринки відповідних продуктів набувають характерних рис монополії. За логікою речей, інновативність підприємців буде залежати від наступної трансформації стимулів їхньої діяльності. Тобто, поширенню інновацій може заважати відсутність необхідних інститутів, як формальних, так і неформальних норм. На нашу думку, в процесі стимулювання інновацій активну участь має брати держава, адже інституціональне середовище ринкової економіки не в повній мірі мотивує суб'єктів господарської діяльності.

Варто звернути увагу дослідників на такий спільний фактор стимулювання інноваційного розвитку та «нової економіки», як наявність підприємців нової генерації, здатних до інноваційної діяльності. Адже інноваційність, як характерна риса відповідного типу економічного розвитку, є водночас і головною умовою функціонування «нової економіки». Інноваційність — це особливий інструмент підприємництва, що полягає в тому, щоб знайти в існуючих ресурсах якості необхідні для створення нових благ.

В. Зомбарт перший вважав підприємця носієм інновацій, а в основі всіх сучасних теорій інноваційного розвитку лежить введене Й. Шумпетером поняття «творчого руйнування». Підприємці таким чином виступають носіями функції здійснення «нових комбінацій». Варто погодитись з думкою австрійського вченого, що підприємець це передусім той, хто підпадає під визначення «активного елемента» (не тільки «самостійні» господарюючі елементи в ринковій економіці), це і працівники акціонерних товариств, і фінансисти, і юрисконсульти, і технічні спеціалісти (останні три тільки в разі проведення «нових комбінацій»). Ми ж можемо додати до новаторів вчених, винахідників, підприємців, менеджерів, банкірів, інвесторів, людей творчої професії, політичних і громадських діячів, воєнних людей. Окрім того, поняття

підприємця вживається Й. Шумпетером позаісторично, він пов'язує це поняття з функцією і всіма тими індивідами, що діяли незалежно від суспільної формації, будь-то бюрократ, поміщик чи староста племені. Основні мотиви, що керують підприємцем: бажання заснувати власну імперію; воля до перемоги; радість від творчої роботи [9, с. 157—158].

Основним мотивом, яким керується суб'єкт господарювання в рамках «нової економіки», таким чином, стає модифікований підприємницький прибуток, що окрім звичного розміру економічного прибутку передбачає додатковий дохід у формі «інноваційної ренти» чи «інноваційної квазіренти».

Заслугове на окрему увагу погляд Ф. Янсена на витоки інновацій — як на локалізовані «шуми» в системі, котрі можуть формувати «петлю взаємного підсилення» і тим самим ведуть до повної зміни всіх позицій [10, с. 209]. З цього положення робимо висновок, що наукові робітники, постачальники, споживачі, конкуренти можуть стати цим джерелом. В окремих галузях ці генератори змін очевидні, наприклад: науковці у фармацевтиці, або постачальники у сільському господарстві та будівництві. «Нова економіка» має базуватись на формуванні сприятливих «петель», в котрих створення цінності для групи зацікавлених осіб займає центральне місце.

Практика оцінювання інноваційності економіки виробила безліч показників, більшість з яких орієнтовані на аналіз результатів інноваційної діяльності: співвідношення ресурсоемності валового внутрішнього продукту у базовому та звітному періодах, кількість і питома вага інноваційно активних підприємств тощо. Оцінці гуманітарної складової інноваційності, що полягає переусім у гуманізації суспільства, при цьому не надається вартої уваги. Причиною цього є, по-перше, опосередкованість зв'язку між інноваційним розвитком і підвищенням добробуту суспільства. По-друге, умовність результатів досліджень духовного та фізичного здоров'я, освітнього і культурного рівня різних країн світу. Дійсним показником гуманізації суспільства має стати кількість суб'єктів суспільних відносин, здатних до творчого вирішення проблем суспільного розвитку в умовах зростаючого інформаційного поля.

Між науковими, технічними та соціальними нововведеннями існує зв'язок на всіх етапах суспільного розвитку. Тому слід пам'ятати, що інноваційний розвиток поза тим, що є функціона-

льною формою «нової економіки», є ще і чинником формування «нової політики» і елементом «нового суспільства».

Новий «провідний ресурс» — це інформація. Ще австрійський учений Фрідріх Хайек запропонував інформаційну концепцію «порядку, що розширюється» як основу цивілізації. Український вчений В.І. Мунтіян до ознак «нової економіки» поміж іншого відносить інформаціональність (ефективне використання інформації) та інформаціологічність (як основу гармонійного розвитку світової спільноти) [7, с. 37].

Варто погодитись, що ринок — це величезна інформаційна «машина». На нашу думку, саме асиметрія інформації та все більш наростаюча кількість неякісного, непродуктивного знання про потреби і виробничі можливості людей підштовхує новаторів до ігнорування цього самого потоку інформації. На діяльність підприємців починають впливати все більш особистісно-інтуїтивні чинники, новий тип «homo economicus» трансформує господарську сферу суспільства, що неодмінно веде за собою зміну системи стимулів і загалом мотиваційної моделі поведінки як виробників благ, так і відповідно споживачів.

Таким чином, інноваційний тип розвитку формує в рамках «нової економіки» модель, де людина — це ціль та основна мета господарської діяльності, а інформаційні технології — засіб і певного роду «аттрактор», на котрий спрямовують свої зусилля підприємці в пошуках нових прибуткових видів діяльності. Більшість сучасних дослідників «економіки знань» визначають сучасну економіку як новий етап у соціально-економічному розвитку сучасної цивілізації, в рамках якого виникли і отримали розвиток раніше невідомі технічні і соціальні інститути [4, с. 10].

Інноваційний розвиток формує новий порядок соціально-господарських відносин, котрому відповідають певні характерні ознаки:

1. Інноваційність. Полягає в формуванні потужної хвилі перманентних інновацій, на доброзичливому сприйнятті нових ідей і нових технологій. Міжнародні розрахунки показують, що в сучасних умовах більше 80 % інновацій на споживчому ринку пов'язані з інноваціями на інших ринках: матеріалів, фінансів, технологій і ліцензій, причому значимість останніх весь час зростає.

2. Динамічність. Полягає в колосальному прискоренні життя, що проявляється у збільшенні темпів зростання багатьох економічних ринків. Й. Шумпетер назвав дане явище «творчим руйнуванням».

3. Нелінійність. Як ключова характеристика інноваційного розвитку. Навіть незначні дії можуть мати значні наслідки, а великі інвестиції можуть приносити великі прибутки. В результаті зростає невизначеність розвитку та зменшується роль і можливості прогнозування соціально-економічних процесів.

4. Наукомісткість. На нашу думку, зростання частки наукомісткої високотехнологічної продукції привело до того, що вчені, конструктори і дизайнери, загалом творчі особистості панують в економічній системі. Існує й протилежна точка зору, П. Друкер зазначав що динаміка економіки і суспільства визначається не науковцями, а мільйонами людей, що самостійно приймають рішення, часто інтуїтивні й творчі. З глибокою думкою П. Друкера можливо погодитись лише з огляду на світоглядну функцію, що виконують інновації.

5. «Кастомізація» виробництва. Не потрібно десь далеко шукати прикладів наближення виробничих процесів до потреб окремого споживача: взяти хоча б мобільні телефони. Споживання, таким чином, набирає усе більш фетишистських індивідуальних ознак, а масове виробництво, передусім предметів коротко- і середньострокового споживання, якісно розвивається.

6. Мережева економіка. Різко знижується значення відстані між контрагентами, зростає значення децентралізації, що вимагає ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

7. Інтелектуальна власність. Частка цієї форми власності постійно зростає, та наразі саме інтелектуальна власність багато в чому впливає на структурування суспільства і визначає його розвиток.

Якщо порівняти ознаки «нової економіки» з ознаками інноваційної моделі розвитку, то можна провести безліч паралелей і виділити спільні риси, як-от: наука та освіта як основний чинник розвитку; переважання інтелектуальної праці та підприємств п'ятого технологічного укладу; висока вартість робочої сили, що пов'язано, перш за все, з попередніми двома ознаками; активна державна підтримка інноваційних процесів.

Не за горами часи коли національні економіки провідних країн світу будуть вибудовуватись навколо галузей, що складають ядро шостого технологічного укладу. Вже зараз варто задуматись над характерними ознаками і умовами функціонування ще новішої економіки.

Висновки з проведеного дослідження: «Нова економіка» розвиває інтелектуальний капітал і поєднує його з рештою факторів виробництва, що революційно відрізняє цю економіку від усіх попередніх. Ознаки «нової економіки» визначаються характером інноваційного типу розвитку, а інновація є ніби атомом, неподільною функціональною одиницею існування «нової економіки». Не варто забувати що інновації здійснюються не тільки з метою одержання економічного ефекту. Процес використання інновації має також і суспільний і екологічний ефект. Окрім того, інновації справляють загальноцивілізаційний вплив на розвиток суспільних форм і методів комунікації та передавання інформації.

Побудова «нової економіки» в Україні має розпочатися, перш за все, з перегляду суспільних поглядів, щодо престижності працівників науки, освіти і тих галузей економіки, що забезпечують інноваційний поступ, варто визнати, що тут не можна обійтись без державної підтримки. Ще одним висновком є той факт, що для побудови «нової економіки» будь-яка держава має вести політику доходів спрямовану на формування в країні стабільного прошарку середнього класу.

Література

1. Андрощук Г.О., Жияєв І.Б., Чижевський Б.Г., Шевченко М.М. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. — К.: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.
2. Дослідження проведене соціологічною службою Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова в травні 2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=2873
3. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / П.Ф. Друкер. — М.: Издательский дом «Вильямс», 2007. — 286 с.
4. Игнацкая М. Новая экономика: опыт структурно-функционального анализа / М. Игнацкая. — М.: Едитория УРСС, 2005. — 304 с.
5. Клодт Хеннінг та ін. Нова економіка: форми вияву, причини і наслідки: Монографія. — К.: Вид-во «Таксон», 2006. — 306 с.
6. Маркс К. Экономические рукописи 1857—1859 годов // Соч. 46, ч. II. — С. 215.
7. Мунтян В.И. Информационная парадигма. — К.: Издательство «КВІЦ», 2006. — 632 с.
8. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: підручник / Л.І. Федулова. — К.: Либідь, 2006. — 480 с.

9. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. — М.: Прогресс, 1982. — 455 с.

10. Янсен Ф. Эпоха инноваций: Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 2002. — XII, 308 с.

Статтю подано до редакції 28.05.13 р.

УДК 330.146

Кушнір А. І., аспірантка¹ кафедри політекономії
обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ ПЕРВІСНОГО НАГРОМАДЖЕННЯ КАПІТАЛУ В ВСТАНОВЛЕНІ БІЗНЕС-ГРУП УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена соціальному феномену первісного нагромадження капіталу. У роботі проаналізовано класичне визначення цього феномену, виокремлено основні його риси, етапи та методи. В ході аналізу притаманні риси первісного накопичення капіталу екстрапольовано на постсоціалістичні процеси приватизації. В статті зроблено спробу визначити паралелі між відокремлення засобів виробництва від дрібних виробників на зорі капіталізму, процесами постсоціалістичної приватизації та становленням провідних бізнес-груп України. Виявлено, що масова приватизація стала основою великого приватного капіталу, в результаті якої сформувалися провідні бізнес-групи. Встановлено, що характер, сучасний стан і спрямованість бізнес угруповань часто визначається не їх економічною доцільністю та ефективністю, а наближеністю до політичних кіл. Світовий досвід показує позитивний вплив великого капіталу на функціонування національних економік і визначає пріоритетну роль бізнес-груп у формуванні стабільної та процвітаючої країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: первісне нагромадження, капітал, власність, приватизація, становлення, бізнес-групи, великий капітал.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена социальному феномену первоначального накопления капитала. В работе анализируется классическое определение этого феномена, выделяются основные его черты, этапы и методы. В ходе анализа присущи черты первоначального накопления капитала экстраполированы на постсоциалистические процессы приватизации. В статье предпринята попытка определить параллели между выделением средств производства от мелких производителей на заре капитализма, процессами постсоциалистической приватизации и становлением ведущих бизнес-групп Украины. Выявлено, что массовая приватизация стала основой большого частного капитала, в результате которой сформировались ведущие бизнес-группы. Установлено, что характер, современный статус и направленность бизнес-объединений часто определяется не их экономической целесообразностью и эффективностью, а близостью к политическим кругам. Мировой опыт показывает позитивное влияние большого капитала на функционирование национальных экономик и определяет приоритетную роль бизнес-групп в формировании стабильной и процветающей страны.

¹ Науковий керівник: Кривенко К.Т. — д.е.н., професор